

Problemi Ele Almada Lâfız-Anlam İlişkisinin Önemi ^[*]

The Importance of Word-Meaning Relation upon Handling a Problem

ŞEREFETTİN ADSOY
Aksaray University

Received: 26.08.2017 | Accepted: 27.12.2017

Abstract: When someone wants to mention a certain topic, many problems arise in terms of shape, but more in content. Not diversified, these problems occur more frequently as the ignorance of the lexical-semantic relation to clarifying the content dimension of the "problem" to be addressed. Some of the words used to describe a particular meaning, depending on the size of the sentence, are used to cover some of the meaning but some are used to cover the whole meaning of what is meant by some words. It is very difficult to compensate for the use of the connotation, which is an indirect manifestation. Therefore, the choice of the words to be used is vitally important. The words, which resemble a living organism, continue their lives by passing through phases such as birth and growth. A significant change can take place in the meanings that the words represent because of social events. In such cases, if the words do not continue to be used or if the appropriate words are not replaced, it will lead to many problems that can not be predicted in actions depending on the gaps in the minds due to the change in meaning.

Keywords: Verification, scientific progress, demarcation problem, theory choice, falsification.

© Adsoy, Ş. (2017). Problemi Ele Almada Lâfız-Anlam İlişkisinin Önemi. *Beytulhikme An International Journal of Philosophy*, 7 (2), 185-202.

Giriş

Belli ilim çevrelerince insanın, varlık alanına çıktıktan sonra sergilemiş olduğu tutum ve davranışlar ile muhataplarıyla kurmuş olduğu iletişimde kullanmış olduğu unsurlar bağlamında, bir evrim süreci geçirdiği kabul edilmektedir. Bu süreç Australopithecus, Homo Habilis, Homo Erectus, Homo Sapiens ve Modern İnsanlar olarak sıralandığı belirtilmektedir (Fischer, 2017, 49). Bugün gelinen nihai noktada insan, kısaca, içinde bulunduğu ortama ve sahip olduklarına yönelik gerçekleştirmiş olduğu işlemler çerçevesinde kendi içinde bir dünya oluşturmuş olup bu dünyayı anlamlandırma anlamında da bir kavramsallaştırmaya gittiği ve bu kavramsallaştırdığı dünyayı da hem-cinslerine, kavramsallaştırılan anlamın seslendirilerek ifade edilmesi anlamına gelen lâfızla anlatan veya en azından anlatma eğiliminde olan varlık olarak tanımlanabilir.

Sınırlı bir güç ve imkâna sahip olan insanın, içinde bulunduğu doğadan istifade etme ve ihtiyaçları doğrultusunda onu yeniden düzenleme gereksiniminden dolayı onu anlamlandırmaya çalışması ve hem-cinsleriyle sağlıklı bir iletişim kurmada dili kullanma zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Doğayı anlamlandırma sürecinde kavramlara gereksinimi olduğu gibi benzerleriyle kuracağı iletişimde de sözcüklere ihtiyaç duymaktadır. İletişimin sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilmesi ancak tarafların kullanacağı lâfızların işaret ettiği ve zihin boyutunda yer alan kavramların örtüşmesiyle mümkün olmaktadır. Taraflarca kullanılan lâfızlar, birbirinden farklı kavramlar kast edilerek kullanılması durumunda, sağlanması düşünülen iletişim yerine beklenmedik olumsuzlukların ortaya çıkmasına yol açabilir. Bu yüzden arzu edilen diyalogun gerçekleşmesi ancak kullanılan lâfızlarla ne kast edildiğinin açık olmasıyla mümkün olmaktadır. Lâfızlar kendi başlarına belli bir anlama karşılık gelecek şekilde kullanıldığı gibi daha geniş veya kapsamlı bir anlamı ifade etme maksadıyla birden çok lâfız bir arada da kullanılabilir. Dolayısıyla gerek tek bir lâfzın kullanılması gerekse birden çok lâfzın kullanılmasındaki gaye, iletmek istenilen anlamın aktarılmasıdır. Bu duruma bağlı olarak karşımıza lâfız-anlam ilişkisi ve bu ilişkinin ifade ettiği önem ortaya çıkmaktadır. Zira kullanılan her lâfzın delâlet ettiği anlam farklı olabildiği gibi söz konusu lâfzın işaret ettiği anlamın boyutu da değişiklik arz edebilmektedir. Buna bağlı olarak lâfız, delâlet ettiği anlamlara yönelik olarak mutabaka, tazammun ve ilti-

zamî şeklinde çeşitlenmektedir. Lâfzın anlama olan bu üç delâlet çeşidi kapsam, derinlik ve yön bakımından birbirinden ciddi anlamda farklılık gösterdiği bilinen bir gerçektir.

Biz bu çalışmamızda genel bir çerçevede ele almak üzere lâfız-anlam ilişkisinin önemi üzerinde duracağız. Lâfız-anlam ilişkisinden önce insan ve dil, dilin tanımı ve önemi gibi alt başlıklar altında asıl konunun üzerinde durduğu zemini belirginleştireceğiz. Lâfız-anlam ilişkisi konusunu İslam düşünürleri bağlamında ele alırken, üzerinde durduğu zemini ise daha geniş bir perspektiften ele almaya çalışacağız.

İnsan ve Dil

Geçmişten günümüze kadar insanın tanımı yapılırken veya yapılmaya çalışılırken bazen eylemleriyle bazen özelliğiyle bazen de bir tek yapıp ettiğiyle tanımlanmış ya da tanımlanmaya çalışılmıştır. İnsan her ne kadar değişik yön ve özellikleriyle tanımlanmaya veya belirlenmeye çalışılmışsa da onun en önemli özelliğinin kavram/kavramlar üreten bir varlık olmasıdır denilse yeridir. Bu bağlamda insan, kavram/kavramlar üreten ve bunu hem cinslerine ileten; içinde yaşam sürdürdüğü ve içinde oluşturduğu dünyasını ürettiği kavramlara göre oluşturduğu gibi (Çötüksöken, 1998, 12-13) kavramları da bu meydana getirdiği dünya çerçevesinde oluşturan bir varlıktır. Kısaca, tüm var olanlara varlığını kazandıran ışık ve bu ışığın kendisinde ışıladığı insan olmasından dolayı insan, dilde ışıldayan varlıktır (Altuğ, 2003, 8).

Var olan, ne türden olursa olsun, varlık sahasına çıkması ya da varlığından haberdar olunması ancak insan düşünmesinin kavram kurma etkinliği aracılığıyla gerçekten varolmaktadır. Gerçekten varolma ise bir bilginin konusu olabilmek demektir; varolanın, bilme-bilinme boyutunu kazanmış olması demektir. Dolayısıyla varolan kendi başına düşünmeye konu olmadığı sürece, bulanık bir varoluşa sahiptir. Ne zaman ki düşünmenin konusu olup bu bulanıklıktan sıyrıldıysa işte o zaman bilgiye açık bir varolan olarak varoluşunu sürdürmüş olur (Çötüksöken, 1998, 13). Bu bağlamda bilme, bir objeyi anlama veya öğrenme olarak gerçekleştirilmek anlamına gelmektedir. Ancak her bilmede bilinen objeden, yani bilme konusu nesneden başka bilme fonksiyonunu gerçekleştiren subje yani bilmeyi gerçekleştiren özne ikilisi bulunmaktadır (Aster, 1994, 19). Burada

subjeden kasıt, belli ve düzenlenmiş bir anlam birikimine karşılık gelecek şekilde kavram üreten, ürettiği kavram/kavramlar aracılığıyla aynı zamanda yeni ve kapsamlı bilgi üreten ve bununla da yetinmeyerek bu ürettiği bilgiyi muhataplarına ileten insandır. İnsan üretmiş olduğu kavramları, kendisine özel olarak oluşturduğu düşünce dünyasını doğal dil ve diğer diller aracılığıyla başkalarına iletir (Çötüksöken, 1998, 14).

İnsanın muhatabıyla kurmuş olduğu bu iletişim veya anlatımda işitelebilen olarak bir ses ya da görülebilen olarak yazı ve bu ses ve işaretin anlamı olarak iki durum söz konusudur (Aster, 1994, 19). Bu iki unsur sayesinde insanlar birbirleriyle bağlantı kurabilmektedirler. Dil aracılığıyla oluşan bu anlama, şeylerin basitçe bir araya gelmesi olmayıp söz konusu şeylerin karşılıklı olarak birbiriyle ilişki gerçekleştirdiği ve kendilerini anlamlı ve aynı zamanda anlaşılır olarak görünüşe çıkarabildikleri bağıntılar bütünüdür (Altuğ, 2003, 8). İnsanın potansiyel olarak sahip olduğu ve fonksiyonel olarak gerçekleştirip ortaya koyduğu kavram üretme ve bu kavramlar bağlamında konuşma, iletişim kurma ve bu iletişim kurma sayesinde hem cinsleriyle anlaşılabilirlik özelliğinden dolayı kendisini diğer varlıklardan ayıran en belirleyici özelliklerinden sadece bir kaçıdır. Düşünce tarihi içerisinde insanın sahip olduğu bu işlevsel yetisine yönelik yaklaşımlarda bir farklılığın var olduğunu görmek mümkündür.

Yukarıda sıraladığımız ve insanın sahip olduğu bu özelliklerin bütünü dil kaplamında toplamak mümkündür. Grekler bizim bugün dil diye ifade ettiğimiz terime karşılık olarak düşünme, anlama ve akıl anlamında kullandıkları “logos” sözcüğünü kullanmaktaydılar. Logos terimi incelendiğinde söz, dil anlamını ifade ettiği gibi düşünce ve akıl anlamında da kullanıldığını söylemek mümkündür. Dolayısıyla Antikçağda logos teriminin kullanılmış olduğu anlamlar dikkate alındığı zaman dille düşüncenin aynı anlama geldiğini söylemek mümkündür (Akarsu, 1998, 36-37).

Düşünme denilen işlemi insanın kendi iç dünyasında kendi kendisiyle gerçekleştirdiği bir konuşma olarak tanımlayan Platon (M.Ö. 347) dil ile varlık arasında geçerli ve işlevsel bir bağın kurulması, düşünme ile dil arasında sağlıklı bir bağın kurulmasıyla gerçekleştiğini belirtmektedir. Platon’un öğrencisi olan Aristoteles (M.Ö. 322) de *Peri Hermeneias* isimli eserinde söz konusu konuya değinmiş olup dilin yapısıyla objelerin yapısını aynı görmesinden dolayı, düşünmemizin, objeleri yansıttığını; konuşma-

mızın da düşünmeyi tam ve doğru olarak yansıttığı kanaatindedir (Aster, 1994, 15). Filozof adı geçen eserinde “Ses aracılığıyla yayılan titreşimler ruh damarlarının simgeleri olduğu gibi yazılı sözcükler de sesle yayılan sözcüklerin simgeleridir” (Aristoteles, 1989, 5) ifadelerine yer vermektedir. Buna göre dil, insan zihninin aynası (Chomsky, 2014, 31-32) konumunda yer almakla beraber düşünmenin dışı vurumu ve biçimlendirici özelliğini gerçekleştiren unsurdur (Altuğ, 2003, 63). Antikçağdan günümüze kadar belli dönemlerde de konuya yönelik farklı kişilerce birbirinden farklı yaklaşımların ortaya konulduğunu görmekteyiz. Bu anlamda Martin Heidegger (1889-1976) dili, “varlığın ışık olarak örtüsünü açtığı yer” olarak tanımlamaktadır (Özlem, 1997, 515). Yapmış olduğu bu tanıma göre dil, adeta varlığın kendisini gün yüzüne çıkmış olarak bulduğu ve kendi varlığını kendisinde ortaya koyduğu logos anlamına gelmektedir. Dil, insan vasıtasıyla varlık sahasına çıktığı gibi insan da kendisini dille bulup ve gerçekleştirmiş olmasından dolayı, bu karşılıklı etkileşim girift bir durumu ortaya çıkarmaktadır. Dili, insanın bütün güçlerinin bir çerçevesi olarak tanımlayan Alman filozof Johan Gottfried Herder (1744-1803), dilin iki yönlü bir özelliğe sahip olduğuna dikkat çekmektedir. Filozofa göre dil bir yönüyle tinsel bir eylem diğer bir yönüyle de organik bir ses olma niteliğine sahiptir (Akarsu, 1998, 37). Bir diğer ünlü düşünür Alexander Von Humboldt (1769-1859) da dili, düşüncenin yalın bir aracı olmak yerine düşüncüyü yaratan unsur olarak kabul etmektedir. Bu yüzden dil, gerçek fonksiyonunu insanda düşünce ve düşüncede yaratan gücün kendisinde kendini göstermesiyle yapıcı bir özelliğe sahiptir (Akarsu, 1998, 40).

Düşüncelerimizle kullandığımız sözcükler arasında yakın bağlantının var olması ve bilgi/bilgilerimizin de önermelerden meydana geldiğini belirten John Locke (1632-1704) dilin detaylı bir şekilde irdelenmesinin kaçınılmaz olduğunu ileri sürmektedir. Filozofa göre düşüncelerle sözcükler arasında öylesine sıkı ve değişmez bir bağ bulunmaktadır ki dilin doğasını, anlamını ve kullanımını irdelemeden ondan sağlıklı bir şekilde söz etmek mümkün olmamaktadır (Locke, 2004, 32-37).

Dilin Tanımı ve Önemi

Dil olmaksızın hiçbir kavram mümkün olmadığı gibi, lâfız olmaksızın da zihni olan hiçbir nesne de gün yüzüne çıkamaz. Harici olan herhangi

bir şeyin bilinç için tam bir varlık kazanması, ancak kavram aracılığıyla mümkün olmaktadır (Altuğ, 2003, 75). O halde dilin özü, dilin bir şey söylemesinde, bir şey göstermesinde, bir şeyi görünür kılmada bulunmaktadır. Dil mevcut olanı görünür kılmak üzere işaret eder, gösterir (Altuğ, 2003, 111). Dilin varlık yapısı ile onun yansıttığı-işaret ettiği varlığın yapısı arasındaki karşılıklı bağlılık o kadar ileri götürülebilir ki, dilde gördüğümüz karşılaştığımız her bir şeyi, varlık dünyasında yine bir şey karşılar. Bu karşılama aksadığı zaman dilin yapısında anlatımını bulan düşünce de anlaşılmaz bir hale gelir. Çünkü dil ile varlık dünyası arasındaki karşılıklı bağ, kelimelerle bir şeyi görmek, bir şeyi düşünmekle sağlanabilir (Mengüşoğlu, 2013, 3).

İnsan ve varolanların da insan aracılığıyla kendi varoluşlarını ortaya koymalarına öncülük eden dilin toplumsal/soyut ve bireysel/somut olmak üzere iki yönü bulunmaktadır. Belli bir doğal dil o dili kullanan bireylerce kullanılmasıyla ancak somutluğunu kazanmaktadır. Bu bağlamda herhangi bir dili tam anlamıyla hiçbir eksiği olmamacasına kendinde taşıyan somutlaştıran bir özneyi tasarlamak mümkün değildir. Düşünen varlık olarak insan, kendi gereksinimleri doğrultusunda toplumsal ve soyut olan dil dizgesinden, bir aracı ortam olarak yararlanır. Ancak birey dilden her yararlanışında da kullandığı doğal dilin kendine sunduğu olanaklar çerçevesinde dil dizgesini somutlaştırır. Başka deyişle söylem durumuna getirir. Dilsel öğelerin anlam kazanması anlam iletiyor olması da ancak bu noktada olanaklıdır. Dilsel imler ilkin potansiyel olarak anlam taşırlar. Ancak onlar birilerince (somut öznelerce) kullanıldıkları andan başlayarak seçilen belli bir anlamı iletme üzere gerçekten var olurlar. Bu da dilin söylem olarak var oluşunda dilsel öge veya dilsel im denilen çeşitli düzlemlerde var olma imkânını içinde taşıyan yapı ya da yapılar arası bağlantının kurulmasıyla gerçekleşmektedir. Aktarılmak ya da ifade edilmek istenilen anlam bu tarz bağlantılarla iletilmektedir (Çötüksöken, 1998, 42).

Yeryüzünde bulunan her dil, insan tarafından evrene karşı sergilenen bir tavrın ifadesidir. Bu ifade insanların yaşadığı tecrübeleri dille yansıtır ve evreni zihnileştirerek yorumlamalarına zemin hazırlar. Evrenin zihnileştirilmesi, insanların o evrenden ne anladıkları ve ne kadar aktarabildikleriyle de alakalıdır. Çünkü insan çevresinde olup bitenleri anlamlandırabilmesi için öncelikle onları kavramsallaştırması gerekir. Eğer çev-

rede bulunan şeyler, kavramlar olarak zihin dünyasında bulunmazsa, insan onunla ilgili hiçbir işlem yapamaz. Buna bağlı olarak da düşünce işlemini de gerçekleştiremez (Ayık, 2007, 48).

Haricî dünyada, tam da ne ise o olarak değil; zihindeki kavramlar ve onlardan oluşan tasarımlar aracılığıyla onlara bağlı olarak düşünülebilir, bilinebilir ve bilme düzlemine geçirilebilmiş var olanlar gerçekten var olabilir ve var oluşları belirginleşmiş olur. Dil/söylem alanına geçirilen harice ait unsurları düşünen birey tarafından daha da belirginleştirilir. Böylece başkalarına iletilebilecek olan dil ile belirginliğe ulaşmış olur. Söylem ile haricî dünya arasındaki ilişki, düşünmeyle bir diğer ifade ile kavramlar aracılığıyla kurulur (Çötüksöken, 1998, 45). Bu süreçte birey hariçte olanlardan edindiği izlenim veya verileri kendi içerisinde ve kendisiyle kurduğu iletişim kanalıyla bu verileri bir bütünlük çerçevesinde anlamlandırmaya çalışır. Belli bir birikime ulaşan anlamla hariçteki obje birey tarafından böylece kavranmış olur. Bu kavranan anlam da bütünlüğü ifade etme bakımından bir tek kelime ile ifade edilmesi bakımından kavramsallaştırılır. Dolayısıyla kavram Aristoteles'in ifadesiyle hariçte yar alan "objenin bir tek kelime ile ifade edilmesi" (Öner, 2011, 31) olarak tanımlanır. Bir diğer ifade ile bilen varlık olarak özne; nesne durumuna getirdiği var olanları "kavramlar" aracılığıyla bilir. Dolayısıyla kavramlar var olanları bilmenin aracı ortamları konumundadır (Çötüksöken, 1998, 79). Kavramsallaştırılan bu anlam birey tarafından telaffuz edildiğinde/seslendirildiğinde ise lâfız (terim/sözcük) ismini almış olur. Zihinsel boyutta yer alan anlamın kavram hüviyetine büründürülüp lâfız olarak birey tarafından kendi haricindekilere iletildiği her bir söylem o bireylerde varolan kavramları harekete geçirir; kıskırtır ve iki birey arasındaki anlaşma, seslendirilen lâfızların arka planındaki kavramların denk düşmesiyle gerçekleşebilmektedir. Buna bağlı olarak kullanılan lâfız ve söz konusu lâfzın zihni boyutta yer alan kavram ve dolayısıyla anlamın önemini ön plana çıkarmış olmaktadır.

Lâfız-Anlam İlişkisi

John Locke'un ifade ettiği gibi iletişimin birincil amacı anlaşılma olduğuna göre (2007, 113) lâfızları iletişimin amacına yararlı kılmak için onları işitende konuşanın kafasında temsil ettikleri ile tam anlamıyla aynı

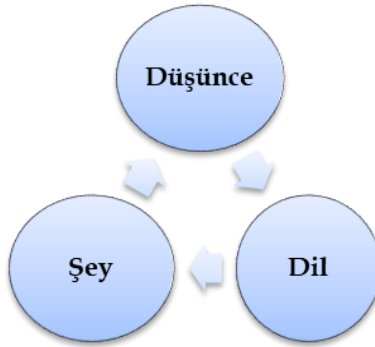

düşünceyi yaratmaları zorunludur. Ancak, kendisini dinleyenin zihnindekiyle aynı ideyi uyandırmayan bir lâfız, amaca iyi hizmet etmiyor demektir. Sözü edilen kusuru oluşturan şey, herhangi bir sesin, bir ideyi anlatmaya, bir başka sese göre daha elverişsiz oluşundan dolayı olmayıp, bunların ifade ettiği idelerden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla lâfızların kimisinin diğerlerine göre daha kuşkulu ve belirsiz olmasının sebebi, bunların işaret ettikleri ideler arasındaki ayırmadan ileri gelmektedir (1996, 278).

Mantık konuları içerisinde yer alan lâfız, lügat anlamıyla atmak, fırlatmak gibi anlamlara gelirken, terim anlamıyla da hariçte var olanla mutabık olan nefisteki izlere delâlet eden nutk-u lisanîyi ifade etmektedir. Lâfız-anlam arasında bir ayırımı giderek haricî varlık ve zihni varlık ayırımı yapan Fârâbî (870-950), bu ayırımı yapmakla, lâfızlarla ilgili meseleleri bir anlam teorisi içerisinde ele alıp dille dış dünya arasındaki irtibatı kurmuştur. Fârâbî, yazının değişmesinden dolayı lafzı yazıdan ayrı tutmuştur. O, ağızdan çıkan sesin zihindeki imgelere veya kavramlara doğrudan doğruya, vasitasız olarak, delâlet ettiğini ifade etmektedir (Türker, 1969, 107). Fârâbî, lâfızlara dair konuları ele alırken birçok kavramı Aristoteles'ten almış olmasına rağmen konuları bir anlam teorisi içinde hem yeniden inşa etmiş hem de geliştirmiştir (Görgün, 2003, 46-47).

Konuşmayı lafzî ve manevî şeklinde iki kısma ayıran İbn Sînâ (980-1037), lafzî nutuk ile nahvin konusunu; manevî nutuk ile de mantık ilmini kast etmektedir. Manevî nutkun bir parçası olan iç konuşmanın kurallara uygun biçimde gerçekleşmesi için mantık, lâfızları kullanmak durumunda kalmaktadır. Formelliğinden dolayı mantık ilmi, başlangıçta lâfza önemli bir yer vermemiş olmasına rağmen konularının ifadesi dilden ve dolayısıyla lâfızdan bağımsız olmamasından dolayı, zamanla lâfız konusu mantık konuları arasında ele alınmış ve mantık ilminin ön şartlarından biri olarak kabul edilmiştir. Bu kabulün tabii bir sonucu olarak birbirinden farklı hariçte, zihinde, dilde ve yazıda olmak üzere dört farklı varlık mertebesi ortaya çıktığı kabul edilmektedir. Ortaya çıkan bu her bir mertebeyi belirgin bir şekilde ve birbirine karıştırmaksızın ifade edilmesi için ayrı ayrı lâfızlar kullanılmaktadır. Bu lâfızlar, yukarıdaki varlık mertebelerine karşılık gelmek üzere sırasıyla şey, tasavvurât, elfâz ve kitâbet olarak sıralanmaktadır. Mantığın asıl konusu olan düşünce merkeze alınarak şey-düşünce-dil arasındaki ilişki ifade edilmiştir.

Şekil 1: Şey-Düşünce-Dil arasındaki ilişki

Buna göre düşünce, şeylerin zihindeki âsârı, misâlâtı veya suretlerini ifade ederken, bu kelimeler de lâfızların anlamlarını ifade etmektedir. Buna göre yazı lafza, lâfız tasavvura, tasavvur da şeye delâlet etmektedir.

Şekil 2: Varlık Mertebelerinin Birbirine Olan Bağlantısı

Bu dört mertebeye arasındaki ilişkiyi şeylerle tasavvurlar arasındaki zorunlu bir ilişki olurken, tasavvurla lâfız ve lâfızla yazı arasındaki ilişki, dil ve yazıların farklılığından dolayı uzlaşıya dayanmaktadır. Bu uzlaşıya karşılık tasavvur ve tasavvurun delâlet ettiği şey dillerden bağımsız olarak gerçekleşmektedir (İbn Sinâ, 2006, 16-17; 2005, 4-6; Bolay, 1989, 62-71).

Kendisini anlamakla başka bir şeyi anlamak olarak tanımlanan delâlet, kendi içerisinde sözlü ve sözsüz olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bu iki kısım da kendi içerisinde ayrıca “tabii”, “akli” ve “vaz’i” olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Bu ayrılmalar dikkate alındığında ise delâlet toplamda altı kısma ayrılmış olmaktadır.

1. *Sözlü tabii delâlet*: Oh, off nidalarının bir ağrıya delâleti gibi.
2. *Sözlü akli delâlet*: İştirilen sözün onu söyleyen adama delâleti gibi.
3. *Sözlü vaz’i delâlet*: İnsan teriminin konuşan hayvana delâleti gibi.
4. *Sözsüz tabii delâlet*: Hasımını gören bir kişinin yüz ifadesinin değişmesi gibi.
5. *Sözsüz akli delâlet*: Dumanın ateşe delâleti gibi.
6. *Sözsüz vaz’i delâlet*: Çizgilerin, işaretlerin delâleti gibi.

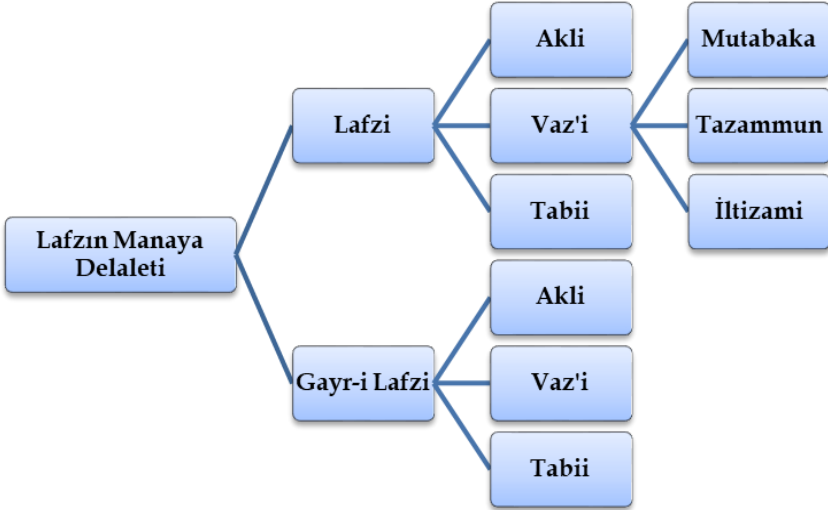
Bu delâlet çeşitleri içerisinde mantığı dolayısıyla şey-düşünce-dil bağlantısını ilgilendiren sözlü vaz'i delâlettir. Diğer delâlet çeşitlerinin belirsizliğiyle beraber parça parça oluşlarından dolayı mantık konuları dışında tutulduğu gibi ele aldığımız konunun çerçevesinin dışında da kalmaktadır.

Sözlü vaz'i delâlette esas olan sözdür. Objeleri ifade etmelerinden dolayı bu sözler anlamlıdır. Bu yüzden ele alacağımız ya da oluşturacağımız çerçevede delâletin bu türü bağlamında olacaktır. Genelde olduğu gibi lâfız-delâlet konusunda da İbn Sînâ'nın ortaya koydukları, kendisinden sonra gelen mantıkçılar tarafından kabul görmüştür. Filozof lâfzın manaya delâletinin mutabaka, tazammun ve iltizam olmak üzere üç şekilde gerçekleştiğini belirtmektedir. Buna göre:

Mutabaka, lâfzın içine giren şeylerin tamamına delâlet etmesidir. Bir diğer ifade ile lâfız ve anlamın birebir örtüşmesidir. İnsanın hayvan-ı nâtık olarak ifade edilmesi bu türden bir delâlettir.

Tazammun, lâfzın ifade ettiği anlamın bir kısmına veya bir parçasına delâlet etmesidir. İnsan lâfzının hayvan veya nâtika nispet edilmesi gibi.

İltizam, delâletin, lâfzın özünden olmayan bir şeyle gerçekleşmesidir. İbn Sînâ buna aralarında herhangi bir ilişki bulunmamasına rağmen yazma kavramının insan kavramını gerektirmesi örneğini vermektedir (İbn Sînâ, 2005, 4-6; Bolay, 1998, 62-71).

Şekil 3: Lâfzın Anlama Delâlet Çeşitleri

Bu konuda geleneğe tabi olan Gazzâlî (1058-1111) de yazı lâfza, lâfız ise zihnin dışında mevcut olan şeyin varlığının bir yansıması veya sureti olan kavrama delâlet ettiğini vurgulamaktadır (Türker, 1969, 107; Gazzâlî, 1990, 44). Gazzâlî, delâlet çeşitlerinin ilimlerde kullanımı noktasında seçici davranarak, akıl nazarında iltizam yoluyla delâlet eden lâfızları kullanmaktan kaçınmak gerektiğini önemle vurgulamaktadır. Çünkü iltizam yoluyla delâlet, bir terimin içerisine hasredilemez. Zira çatı duvarı, duvar temeli, temel de yeri gerektirir. Bu gerektirme sonsuza kadar devam eder (Gazzâlî, 2002, 65-66). Dolayısıyla ilimlerde kullanılan ve kavramlar da kendisine dayanılarak karar verilen delâlet çeşitleri mutabakat ve tazammundur. İltizam, gerektirenin gerektireni olduğu için sınırsız nesnelere çağrıştırdığından ilimlerde kullanılmaz. Bu yüzden iltizam yoluyla anlaşmak mümkün değildir (Gazzâlî, 1382, 46; 1990, 44).

Düşünürler arasında her ne kadar bu üç delâlet çeşidinin temellendirilmesi noktasında bir farklılık ve ayrıklık söz konusu ise de her birinin delâlet değeri bakımından var olan farklılıklar noktasında bir ortaklığın var olduğunu söylemek mümkündür.

İltizamî delâletin asıl olarak ortaya çıkması, belli bir anlamı karşılamak üzere vaz' edilen lâfız/lâfızların mutabaka ve tazammunî delâlete bağlı olarak ve dolayısıyla lâfzın doğal yapısının gereği olarak gerçekleşebilmektedir. Bu durumda gerçekleşen iltizamî delâlet, lâfzın vaz' edildiği anlama delâletten ziyade, o anlamı gerektiren unsura delâlet etmektedir. Dolayısıyla yazılı ya da sözlü iletişimde kullanılacak lâfız, şayet vaz' edildiği anlam kast edilerek kullanılmazsa, tarafların aynı manada buluşması mümkün olmayacaktır. Bu yüzden düşünürler, iltizamî delâlet türünü kullanmaktan uzak durulmasını önemle vurgulamaktadırlar.

İltizamî delâletin, lâfzın vaz' edildiği anlama bağlı olarak, bir diğer ifade ile mutabaka ve tazammunî delâlet çeşidine bağlı olarak gerçekleştiğini vurguladık. Ancak zaman içerisinde söz konusu lâfzın gerek anlamının değişim ve dönüşümünden dolayı gerekse bilinçli ve istekli olarak gerçekleştirilen bazı eylem ve işlemlerden ötürü mutabaka ve tazammunî delâletten daha çok, iltizamî delâletin ön plana çıktığı görülebilmektedir. Sergilenen bu yaklaşım ve tutuma bağlı olarak da lâfız/lâfızlar vaz' edildikleri anlama, mutabaka ve tazammunî türden bir delâlete sahip olmalarına rağmen, iltizamî delâletin etkisinden dolayı zamanla, delâlet türünün bu

değişimine bağlı olarak anlamında da bir değişimin meydana gelmesini kaçınılmaz kılmaktadır. Lâfzın anlamında meydana gelen bu ani değişime bağlı olarak da uzak nesiller arasında vuku bulacak anlaşmazlıklar bir yana yakın nesiller arasında bile ciddi anlaşmazlıkların meydana gelmesine sebebiyet verebilecek potansiyele sahiptir.

Meselenin daha iyi anlaşılması adına, çok yakın tarihte toplum olarak atlattığımız bir olay üzerinde sorunu somutlaştırmamız yerinde olacaktır. Malum olduğu üzere, merkezinde Türkiye'nin¹ olduğu, kısaca "15 Temmuz Olayı" olarak bilinen bir askerî darbe teşebbüsü atlatıldı. Söz konusu kalkışma siyasi, ekonomi, kültürel, psikolojik, sosyolojik vb. birçok olumsuz sonucun ortaya çıkmasına yol açtı. Bu ve benzeri sonuçlar üzerine, yoğunluğu değişmekle beraber, birçok çalışma veya en azından konuşma ve açıklamalar yapıldı. Ancak, teşebbüsün, din kisvesine bürünmüş bir grup tarafından gerçekleştirilmiş olmasına bağlı olarak, bu grubu çağrıştıracak niteliğe sahip olan, fakat anlamı ve kullanımı söz konusu grupla sınırlı olmayan lâfızlarda ve dolayısıyla toplumu bir bütün olarak etkileyecek olan anlam ve manalara dair herhangi bir konuşma ve açıklama yapılmadı. Şayet yapıldıysa da diğer sonuçlara nazaran ya çok sönük kaldı ya da çok dikkate alınmadı.

Grup, süreç içerisinde ortaya çıktığı ilk zamanlarda toplumda etkiye sahip olan Nur Cemaati çizgisinde kendini konumlandırdı. Çalışmalarını *talebe* yetiştirmek üzere yoğunlaştıran grup, bu talebelere maddi kaynak temin etme adına, imkân sahiplerinden *burs* ve *himmet* yardımıyla bulunmaları için kendilerine başvurularında bulundu. Zamanla öğrenci sayısında meydana gelen artışa bağlı olarak bu öğrencilerin sağlıklı bir şekilde barındırılması amacıyla, ülkenin her tarafında *Işık Evleri* adı altında evler ve yurtlar açtı. Zamanla sadece öğrencilerle yetinmeyen grup, başta ilgilendiği öğrencilerin aileleri olmak üzere, toplumun değişik kesiminden olanlarla da ilgilenmeye başladı. İlgilenme şekli değişken olmakla beraber yoğunluklu olarak *sobbet* adı altında bir araya toplanarak, zamanın toplumsal açıklarından alabildiğince faydalanmaya ya da bu açıkları kullanmaya çalıştı. Evlerde ve yurtlarda barındırdığı öğrencilerinin, benzer konumdaki gruplarda kalan öğrencilerden farklılığını ifade etme adına öğrencilerine

¹ Burada "merkezinde Türkiye" ifadesinin kullanılmasının gerekçesi, olaya bağlı ortaya çıkan anlam algısının sadece Türkiye ile sınırlı kalmamasından dolayı bilinçli kullanıldı.

yönelik olarak *şakird* ifadesini kullandı. Grubun gerçekleştirmiş olduğu sohbetlerde, belli bir döneme kadar, kaynak olarak Said Nursî'nin kaleme aldığı ve genel olarak *Nur Risâleleri* olarak ifade edilen kitaplar kullanmasına rağmen sonraki dönemlerde çoğunlukla Gülen'in yazdığı kitaplar ve vaizlik görevi sırasında vermiş olduğu va'az kayıtları kullanıldı. Belli bir döneme kadar kendilerini Gülen Grubu olarak ifade etmesine rağmen daha sonraları *Cemaat* olarak nitelendirmeye başladılar. Gerek yurt içinde ve gerekse yurt dışında gerçekleştirmiş oldukları bir kısım çalışmalardan dolayı toplum nazarında beğeni kazanan grup, cemaat ifadesi yerine *Hizmet Hareketi*; lideri olan Fethullah Gülen ismi yerine de *Hocaefendi* ifadesi kullanılmaya başlandı. Özellikle Dinler Arası Diyalog adı altında gerçekleştirdiği kimi çalışmalarla da gruba yönelik *Hoşgörü Hareketi* olarak da ifade edildiği dönemler oldu. Zamanla toplumun kılcal damarlarına nüfuz etmiş olan grup, *Hizmet Hareketi* olma anlamından yavaş yavaş sıyrılıp adeta *Gülenizm*'e evrilmeye başladı. Kontrol edilmeyecek güç ve potansiyele ulaşan Gülenizm, kendisine karşı ilk ciddi direnci hissettiği anda da 15 Temmuz Olayını gerçekleştirmekten çekinmedi. Yukarıda yapılan açıklamada kullanılan bir kısım terimler lügatlerde şöyle tanımlanır:

Burs: Bir öğrencinin öğrenimini yapması veya bir kimsenin bilgi ve görgüsünü artırması için belli bir süre devlet veya özel kuruluşlarca, ödenen aylık para. Bu amaçla vakfedilmiş paranın veya malın geliri (Parlatır, 1998).

Himmat: Gayret, emek, çalışma, çabalama (Develioğlu, 2001) anlamında kullanılmış olup, söz konusu grup bunu, yılın belli bir döneminde maddi durumu iyi olan iş adamlarından talep ettiği parasal yardım için kullanmaktaydı.

Sobbet: Görüşüp konuşma, arkadaşlık (Develioğlu, 2001).

Şakird: Talebe, çırak, yamak, stajyer (Develioğlu, 2001).

Cemaat: İnsan topluluğu, imamın arkasında namaz kılanlar (Develioğlu, 2001).

Hizmet: İş, iş görme, vazife, memurluk (Develioğlu, 2001).

Hoşgörü: Her şeyi anlayışla karşılayarak olabildiği kadar hoş görme durumu, müsamaha, tolerans (Parlatır, 1998).

Hocaefendi: Bu ifade hoca ve efendi kelimelerinden oluşmuş bileşik

bir isimdir. Bu isim, Müslümanlıkta din görevlisi, öğretmen, akıl öğretene, öğüt veren anlamında kullanılan *hoca* (Parlatır, 1998) ismi ile eğitim görmüş kişi için özel adlardan sonra kullanılan unvan, buyruğu yürüyen, sözü geçen kimse, koca, varlık içinde yaşamak, terbiyeli, kibar ve ağır başlı kimse anlamlarında kullanılan efendi (Parlatır, 1998) isimlerinden meydana gelmiş olup, değerli hoca, akıllı hoca vb. anlamlarda kullanılmaktadır.

Tanımları verilen bu terimlerin ortaya çıkması söz konusu grupla gerçekleşmediği gibi anlamları da bunlar tarafından belirlenmediği bilinen bir gerçektir. Ancak adı geçen grup tarafınca gerçekleştirilen elim olaydan sonra bu terimler, grubu çağrıştırıyor olmasından dolayı kullanımından alabildiğince uzak durulduğunu görmek mümkündür. Oysa bu terimlerin karşılamış olduğu anlamlar kültür ve geleneğimizde yadsınamayacak genişlik ve derinlikte bir yer edinmektedir. Vaz' edildikleri anlamlar bir diğer ifade ile mutabaka ve tazammunî delâletler yerine, söz konusu olaydan sonra asıl anlamında yer almayan, iltizamî anlamlarından dolayı hoş olmayan duyguların depresmesine sebebiyet vereceği gibi kullanımı tedavülden kaldırılması halinde de daha büyük sıkıntıların meydana gelmesine imkân verilmiş olunacaktır. Çünkü bu terimler zihnî planda geniş bir kavram haritasında sayısı kestirilemeyecek sayıda kavramların birbirleriyle bağlantısını sağladığı gibi gönül dünyamızda da derin anlamların oluşması ve gerçekleşmesine imkân tanımaktadır. Sıralanan bu terimlerin kullanılması ya da vaz' edildikleri anlamların haricinden başka anlamlarda kullanılması halinde, kavram haritasında bir boşluğun meydana gelmesine yol açacağı gibi, zihnî ve kalbî planda da telafisi mümkün olmayan tahribatların ortaya çıkmasına sebebiyet verecektir.

Belli bir anlama karşı vaz' edilen bir lâfzın toplum nazarında kabul görmesi ve yaygınlık kazanması uzun bir zamanı gerektirdiği bilinmektedir. Bu gerçekliğe rağmen geçerliliği ve kullanışlılığı olan kimi terimlerin yerine sırf ortaya çıkan kimi yanlış algı/algılardan dolayı yeni terimlerin monte edilmesi ya da edilmeye çalışılması çoğu zaman başarısızlıkla sonuçlandığı gibi nadiren de olsa başarılı olan durumlarda da tutarsız ve dengesiz bir halin meydana gelmesine yol açmaktadır. Bu ve benzeri gerekçelerden dolayı düşünürler lâfızların kullanılmasında iltizamî delâletten alabildiğince uzak durup mutabaka ve tazammunî delâletin kullanılması gerektiğini önemle vurgulamaktadırlar.

Sonuç

Burada ele alınan mevzunun çerçevesi dikkate alındığında insan, kavram/kavramlar üreten ve bunu hem cinslerine ileten, içinde yaşam sürdüğü ve kendi içinde oluşturduğu dünyasını ürettiği kavramlara göre oluşturduğu gibi kavramları da bu meydana getirdiği dünya çerçevesinde oluşturan bir varlık olarak tanımlanmaktadır. İnsan için kendi haricindeki varlıklar, düşüncesine konu olduğunda gerçek varlık konumuna geçtiği gibi, insan da dille kendini gerçekleştirmiş olmaktadır. Bu şekildeki karşılıklı ilişki aynı zamanda birbirini zorunlu kılmaktadır. Dolayısıyla varlıklar dille gerçek varlıklarını bulurken insan da kendini dille gerçekleştirmektedir. Dil kapsamında yer alan her bir lâfız, belli bir anlamı işaret etmek üzere vaz' edilmiştir/konulmuştur. Lâfızların anlama delâleti mutabaka, tazammun ve iltizamî şeklinde değişiklik arz ettiğinden kullanılacak olan lâfızların lâfız-anlam ilişkisi ayrı bir ehemmiyet arz etmektedir. Çünkü sağlıklı ve geçerli bir iletişimin kurulması ancak, taraflarca kullanılan lâfızlarla kastedilen şeyin muhatapların zihninde misliyle canlanmasıyla gerçekleşebilmektedir. Aksi halde hiç de umulmayan durumların ortaya çıkması kaçınılmaz olacaktır.

İlmî bir çerçevede, yukarıda isimleri sıralanan, lâfızların anlama delâlet çeşitleri olan mutabaka, tazammun ve iltizamî üçlüsünden ilk ikisi yani mutabaka ve tazammun'un kullanılmasının sağlıklı ve geçerli olduğu genel itibariyle kabul gören görüştür. Lâfız-anlam ilişkisi bağlamında mutabaka yoluyla gerçekleşen delâlette, lâfız neyi kast ediyorsa anlam onu; anlam da hangi lafza karşılık geliyorsa onu ifade etmektedir şeklinde kullanılmaktadır. Yani lâfız ve anlam ikilisi birbirini tam olarak karşılıyor demektir. Örnek olarak birçok kaynakta şu örnek verilmektedir: "İnsan" lafzı, -kendi iradesiyle hareket edebilen, üreme, büyüme, konuşma, akletme, fikir yürütme ve düşünme özelliğine sahip varlık anlamında- "hayvan-ı natık" anlamına karşılık vaz' edildiği belirtilmektedir. Dolayısıyla "insan" denildiği zaman "hayvan-ı natık"; "hayvan-ı natık" denildiğinde de "insan" kast edilmektedir. Tazammun türünden olan lâfız ise, mutabaka delâlet türünde kastedilen anlamın bir kısmına delâlet etmesidir. Yukarıda verilen örnek üzerinde değerlendirmek gerekirse, tazammunî delâletle "insan" lafzıyla "hayvan-ı natık" anlamının bir kısmının kast edilmesidir. Bir diğeri ifade ile tazammunî delâletle "insan" lafzıyla ya "hayvaniyet" ya

da “nutkiyet” anlamı kast edilmiş olmaktadır. Mutabaka niteliğindeki bir lâfız çeşidinde herhangi bir karışıklık meydana gelmezken tazammun türünden olan bir lâfzın hangi kısma karşılık geldiği veya kullanıldığının bilinmesini zorunlu kılmaktadır.

İltizamî delâlet yönü dikkate alınarak lâfızların kullanılmasının çok iyi karşılandığını ya da herhangi bir geçerliliğe sahip olduğunu söylemek mümkün değildir. Çünkü iltizamî delâletten maksat, kullanılan lâfız, doğrudan vaz’ edildiği anlama karşılık kullanılmış olmayıp, söz konusu lâfzın ya da anlamın gerektirdiği bir şeye karşılık kullanılmasından ibarettir. Bu türden kullanılan en yaygın örneklerden biri de “yazı yazmanın” “insan”ı gerektirmesidir. Bu türden kullanımlar, şeyin özünde veya zatında bulunmamasından dolayı, bazen telafisi imkânsız sonuçların ortaya çıkmasına yol açabilmektedir. İltizamî delâletin bu özelliğinden dolayı imkân ölçüsünce bundan kaçınılması gerektiği düşünürlerce ısrarlı bir şekilde vurgulanmaktadır. Lâfızlar organik bir varlığa benzemektedirler. Lâfız ister mutabaka isterse tazammun türünden bir delâletle belli bir anlama karşılık vaz’ edilmiş olsun, lâfız her ne kadar aynı kalsa da delâlet ettiği anlamda zamanla bir değişiklik veya kayma meydana gelmektedir. Çünkü evrende meydana gelen gelişmelere bağlı olarak insanın bu gelişmelere ilgi göstermesi ve alakadar olmasından dolayı bilgi dünyasında da değişimler meydana gelmektedir. İnsanın bilgi dünyasında gerçekleşen bu değişime bağlı olarak lâfızların delâlet ettiği anlamlarda da değişim kaçınılmaz olmaktadır. Bu yüzden lâfız/lâfızlar ilk vaz’ edildikleri anlamlarda bir daralma ve genişleme meydana gelmesi kaçınılmaz olmaktadır. Kullanılan lâfızların maruz kaldığı bu türden değişiklik durumları, zihinler arasında kurulacak olan bağlantılarda dikkate alınmasını zorunlu kılmaktadır.

Kısaca, insan gerek içinde bulunduğu doğayı anlamlandırmada gerekse içinde oluşturmuş olduğu dünyasını hemcinslerine aktarmada veya onlardan herhangi bir şey almak istediğinde dile ihtiyaç duymaktadır. İnsanın muhataplarıyla kurduğu ya da kuracağı iletişimi lâfızlar aracılığıyla gerçekleştirmektedir. Her bir lâfız belli bir anlamı karşılamak üzere vaz’ edildiğinden söz konusu lâfzın vaz’ edildiği anlam kapsam, derinlik ve yön açısından değişiklik arz etmektedir. Sağlıklı bir iletişimin gerçekleştirilmesi için bu farklılıkların dikkate alınması hayati önem arz etmektedir.

Kaynaklar

- Akarsu, B. (1998), *Dil-Kültür Bağlantısı*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Altuğ, T. (2003), *Dile Gelen Felsefe*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Aristoteles (1989). *Organon II: Önerme* (çev. H. R. Atademir), İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Von Aster, E. (1994). *Bilgi Teorisi ve Mantık* (çev. M. Gökberk). İstanbul: Sosyal Yayınlar.
- Ayık, H. (2007). *Fârâbî'de Dil ve Mantık İlişkisi*. Rize: Karadeniz Basın Yayın.
- Bolay, N. (1989). *Farabi ve İbn Sînâ'da Kavram Anlayışı*. İstanbul: Milli Eğitim Yayınları.
- Chomsky, N. (2014). *Dil ve Zihin* (çev. A. Kocaman). Ankara: BilgeSu Yayıncılık.
- Çotuksöken, B. (1998). *Kavramlara Felsefe ile Bakmak*. İstanbul: İnsancıl Yayınları.
- Devellioğlu, F. (2001). *Osmanlıca-Türkçe Lügat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Fischer, S. R. (2017). *Dilin Tarihi* (çev. M. Güvenç). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Gazzâlî (1382). *Makasid el-Felasife* (thk. S. Dünya). Tahran: Şemsi Tebrizi.
- Gazzâlî (1990). *Mî'yarü'l-İlm* (şerh. A. Şemsuddin) Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- Gazzâlî (2002). *Düşünmede Doğru Yöntem: Mihakku'n-Nazar* (çev. A. Kayacık). İstanbul: Ahsen Yayınları.
- Görgün, T. (2003). Lâfız. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, cilt 27. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- İbn Sînâ (2005). *İşaretler ve Tembiller* (çev. A. Durusoy, M. Macit, E. Demirli). İstanbul: Litera Yayıncılık.
- İbn Sînâ (2006). *Mantiğa Giriş* (çev. Ö. Türker). İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Locke, J. (1996). *İnsan Anlığı Üzerine Bir Deneme* (çev. V. Hacıkadiroğlu). İstanbul: Kabcacı Yayınevi.
- Locke, J. (2007). *İnsanın Anlama Yetisi Üzerine* (çev. M. Delikara Topçu). İstanbul: Öteki Yayınevi.
- Mengüşoğlu, T. (2013). *Felsefeye Giriş*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Öner, N. (2011). *Klasik Mantık*. İstanbul: Divan Kitap.
- Özlem, D. (1997). *Günümüzde Felsefe Disiplinleri*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

Parlatır, İ., v.d. (1998). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Türker-Küyel, M. (1969). *Aristoteles ve Farabî'nin Varlık ve Düşünce Öğretileri*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Öz: Belli bir konuya dair beyanda bulunulmak istenildiğinde, şekil ama daha çok da içeriğe yönelik birçok problem ortaya çıkmaktadır. Bu sıkıntılar çeşitlilik arz etmekle beraber daha çok, ele alınacak “problem”in içerik boyutunun netleştirilmesine yönelik lâfız-anlam ilişkisinin dikkate alınmaması olarak gerçekleşmektedir. Delâlet boyutuna bağlı olarak belli bir anlama delâlet etmek üzere kullanılan kimi lâfızlar, kast edilen anlamın bütünü, kimi lâfızlar da kast edilen anlamın bir kısmını karşılamak üzere kullanılmaktadır. Dolaylı bir delâlet çeşidi olan iltizamî delâletin kullanımı telafisi çok zor sıkıntılara yol açabilmektedir. Bu yüzden kullanılacak lâfızların seçimi hayati önem arz etmektedir. Canlı bir organizmaya benzeyen lâfızlar, doğma, büyüme vb. evreler geçirerek yaşamlarını devam ettirirler. Meydana gelen sosyal olaylardan dolayı lâfızların delâlet ettiği anlamlarda ciddi bir değişim meydana gelebilmektedir. Böyle durumlarda, söz konusu lâfızlar kullanılmaya devam edilmezse veya yerine uygun lâfız bulunmazsa, anlamında meydana gelen değişimden dolayı, zihinlerde meydana gelecek boşluklara bağlı olarak eylemlerde sonucu kestirilemeyen birçok sorunun ortaya çıkmasına yol açacaktır.

Anahtar Kelimeler: Anlam, lâfız, delâlet, işlem, kaplam, lâfız-anlam ilişkisi.

[*] Bu çalışma 11-12 Mayıs 2017 tarihinde Kıbrıs Sosyal Bilimler Üniversitesi'nde gerçekleştirilen VIII. Uluslararası Lisansüstü Eğitim Sempozyumu'nda sunulan tebliğin değiştirilmiş ve genişletilmiş halidir.

